

Dr Jovan Ćirić,
Institut za uporedno pravo,
Beograd

UDK: 343.57 (469)
Pregledni naučni rad

BORBA PROTIV DROGE PUTEM DEKRIMINALIZACIJE – SLUČAJ PORTUGALIJE

Portugalija je devedesetih godina imala velikih problema sa drogom. Broj zavisnika bio je vrlo visok, kao i broj smrtnih slučajeva, uzrokovanih prekomernim uzimanjem droge. Ista je situacija bila i kada je reč o broju zaraženih HIV-om. Imajući sve to u vidu portugalska vlada je odlučila da izgradi novu strategiju borbe protiv droge i novi zakon o drogi. Zakon je stupio na snagu 2001. godine. Taj novi zakon je baziran na nekoj vrsti dekriminalizacije i depenalizacije. Najvažnija novina sastojala se u tom smislu da osoba kod koje je pronađena količina od deset dnevnih doza droga, bez obzira o kojoj drogi se radi, nije bila tretirana kao delinkvent. Ta droga je bila tretirana kao droga za njenu ličnu upotrebu i ona nije bila krivično optuživana i osuđivana klasičnim krivičnim sankcijama, već je bila izvođena, odnosno, izvodi se (i danas) pred specijalni panel (tribunal) sastavljen od tri stručnjaka: socijalnog radnika, pravnika, lekara (uglavnom psihijatra). Ta komisija – panel – tribunal, odlučuje o tome kakvu meru će izreći dotičnoj osobi, a najčešće to je medicinsko lečenje, uz eventualni dodatak i drugih mera, kao što je društveno korisni rad, itd. Ljudi više nisu bili uplašeni da će biti poslani u zatvor, odnosno da će biti stigmatizovani kao kriminalci, te su bili spremniji da potraže pomoć i da preduzmu lečenje. U tom smislu mnogi podaci koji su nedavno prikupljeni, pokazali su da su se neke statistike promenile. Opao je broj zavisnika u Portugaliji, kao i broj smrti usled predoziranja, odnosno broj zaraženih HIV-om, AIDS-om, a i sto je i kada se radi o opštim statistikama kriminala učinjenog u vezi i povodom droge. Generalno uzev, portugalska nova strategija i zakon postigli su vrlo dobre rezultate na planu birbe protiv droge, iako ima onih pojedinaca i institucija koji tvrde suprotno. Takva je i organizacija WFAD – Svetska Federacija za borbu protiv droga – oni prezentuju podatke koji govore nešto sasvim drugo. Ipak, većina drugih institucija, kao što su Fond za otvoreno društvo, CATO institut, a i mnogi pojedinačni naučnici, koji objavljuju naučne članke u uglednim časopisima, prezentuju drugačije statističke podatke. Borba protiv droga, uvek je bila u dobroj meri ideološko pitanje Liberali su tvrdili jedno, a konzervativci nešto sasvim drugo. Međutim, veoma je važno da i naša javnost bude upoznata sa ovim „portugalskim slučajem“. On za nas može biti od izuzetne koristi u izgradnji naše domaće strategije borbe protiv droga.

Ključne reči: droga; Portugalija; medicinski tretman; dekriminalizacija; lična upotreba; statistički podaci.

Godine 1971. tadašnji francuski predsednik Žorž Pompidu pokrenuo je inicijativu za formiranje jedne posebne grupe koja je imala za cilj da sprovedi operativno-analičko istraživanje fenomena droge, tačnije zloropotreba droga, trgovine drogom i uopšte fenomena narkomanije. Grupu „Pompidu“ sačinjavali su predstavnici 7 evropskih zemalja: Francuska, Holandija, Belgija, Luksemburg, Italija, Nemačka i Velika Britanija. Vlade tih zemalja i eksperti iz tih zemalja su u stvari želeli da rade na razmeni iskustava i saznanja u borbi protiv zloropotreba droga, iskustava i saznanja koja su obuhvatala i medicinske i socijalne i pravne i razne druge aspekte. Delatnosti i aktivnosti ove grupe, doveli su, između ostalog, i do toga da je posebnom Regulativom Evropskog Saveta iz 1993 (Council Regulation No 302/93¹) od 8. februara 1993, osnovana i počela sa radom posebna organizacija EMCDDA (European Monitoring Center for Drugs and Drug Adiction), organizacija sa sedištem u Lisabonu.² Na eventualno pitanje zbog čega je sedište ove evropske organizacije smešteno baš u Lisabonu, odgovor se može naći i u činjenici da je Portugalija tih devedesetih godina bila zemlja sa vrlo visokim stopama narkomanije i svih drugih negativnih pratećih pojava, kao što je broj obolelih od AIDS-a, broj umrlih od predoziranja, broj kriminalnih akata učinjenih povodom želje da se dođe do droge, i sl.³ No, danas je, kada je reč o Portugaliji, situacija izgleda ipak drugačija.⁴ To je svakako vrlo zanimljivo, odnosno veoma je korisno uzimati u obzir, tj. analizirati one zemlje koje su postigle uspeh u borbi protiv kriminaliteta ili nekih drugih socijalno neprihvatljivih pojava.⁵ O tome je reč u ovom članku, preciznije rečeno o tome kako su u Portugaliji uspeli da probleme u vezi sa drogom, odnosno narkomanijom, u poslednjih nekoliko godina dovedu u koliko-toliko podnošljive okvire.

Kao neposredan šlagvort za čitavu raspravu koja ovde dalje sledi, poslužila su nam i dva novinska članka koja su se u našoj štampi pojavila u rasponu od svega dva dana. Najpre je u dnevnom listu „Press“ od 08. marta 2012. osvanuo članak pod naslovom „Narkomanima umesto zatvora uput za bolnicu“, gde se, između ostalog, kaže i sledeće: „Osobe kod kojih policija pronađe drogu za ličnu upotrebu, do količine od jednog grama, ubuduće neće biti krivično gonjene nego će ih tužilaštvo upućivati na obavezno lečenje u

¹ U pitanju je jedna od agencija EU a ne Saveta Evrope, radi preciziranja. Primedba J.Ć.

² O svemu tome u članku Jovana Ćirića; - Borba protiv droge u Evropskoj uniji; - u zborniku radova „50 godina Evropske unije“, priredio Jovan Ćirić; izdanje Instituta za uporedno pravo i Kancelarije za pridruživanje EU; - Beograd, 2007, str. 421-422

³ "<http://stats06emcdda.europa.eu/en/elements/inftab.html>"

⁴ Kažemo „izgleda“, jer, kako ćemo u daljem tekstu još pokazati, različiti ljudi/organizacije, povodom iste zemlje, Portugalije, operišu bitno različitim podacima.

⁵ Đorđe Ignjatović; - Države sa niskom stopom kriminaliteta - primer Malte; -, Strani pravni život“ 3/2009

Specijalnu bolnicu za bolesti zavisnosti.“⁶ Samo dan kasnije, 09. marta 2012. u „Politici“ se pojavio članak pod naslovom „Šverc droge američkim avionima“.⁷ Dotični članak u stvari sugerise da je čitava priča o borbi protiv droge u međunarodnim okvirima u velikoj meri opterećena različitim oblicima licemerja. Sa jedne strane i najmoćnije države sveta i njihove vojno-policijske strukture uzimaju vrlo aktivnog učešća u organizovanju šverca droge i od toga svi imaju značajne ekonomske i geo-političke koristi,⁸ a sa druge strane, na ulicama gradova u tim zemljama organizuju se hajke i racije ili na sitne dilere droge, ili na krajnje potrošače, a što je sve i nepravedno i licemerno u isti mah. U tom kontekstu ovde treba pomenuti i jednu domaću zanimljivost kada je reč o drogi. Dramska spisateljica Biljana Srbljanović (41) nagodila se sa tužilaštvom i protiv nje će biti obustavljen krivični postupak zbog posedovanja kokaina, ekskluzivno saznaje list „Alo!“! Nagodba je pala pre nekoliko dana, kaže se u tom članku, i Srbljanovićeva će ubuduće biti svedok na suđenju Beograđaninu Milošu Stanojčiću (27) zvanom Šone, koji se tereti da joj je u nekoliko navrata prodavao drogu.⁹ Na ovakvom primeru se nedvosmisleno pokazuje koliko licemerja ima u čitavoj priči o borbi protiv narkomanije. Neko ko je poznata ličnost, a uz to i ličnost sa odgovarajućim političkim „background-om“ izvući će se od krivičnog progona, ali ne i običan, sitni, ulični diler droge. To je u stvari slika i prilika čitave priče o borbi protiv droge.

Međutim, neposredan povod za ovaj članak, ipak je jedan drugi članak koji se pre izvesnog vremena pojavio u časopisu „British Journal of Criminology“, a koji analizira rezultate portugalske strategije i politike borbe protiv droge i narkomanije, strategije, politike i novih zakonskih rešenja koja su u Portugaliji počela da se primenjuju od 2001. godine i koja su dala vrlo pozitivne rezultate.¹⁰

Priča o toj portugalskoj specifičnoj strategiji u borbi protiv droge, podsetila nas je na razmišljanja o toj temi, koja je potpisnik ovih redova

6

"http://www.pressonline.rs/sr/vesti/vesti_dana/story/207756/Narkomanima+umesto+zatvora+uput+za+bolnicu.html"

7 „Politika“ od 09. marta strana 03.

8 Kada ovo govorimo, mislimo i na organizovani šverc narkotika, od strane CIA, koji se odigravao za vreme rata u Vijetnamu, ali mislimo i na tzv. Opijumske ratove u Kini u XIX veku. Uostalom bez manje ili veće, otvorenije ili prikrivenije pomoći države, ne bi ni bilo šverca droge, niti bilo koje druge vrste organizovanog kriminala.. (Jovan Ćirić; - Država i organizovani kriminal; - „Sociološki pregled“ 3/2005 str. 265-289

9 "http://www.alo.rs/vesti/47539/Biljana_se_izvukla_za_kokain"

10 Catilin Elizabeth Hughes; Alex Stevens; - „What Can We Learn From The Portuguese Decriminalization of Illicit Drugs?“ – „British Journal of Criminology“, July 2010, 6/2010

iznosio još pre više od jedne decenije,¹¹ pozivajući se pri tome i na razmišljanja i stavove i nekih drugih autora, koji su takođe smatrali, a verujemo da i danas smatraju da je jedan vid legalizacije droga u stvari dobar način za prevenciju.¹² Pri tome, suština portugalske strategije borbe protiv droge, sastoji se u nekoj vrsti dekriminalizacije, ali ne i same legalizacije – potpune liberalizacije.

No, pre svega, ovde treba pomenuti i Milтона Fridmana, američkog ekonomistu, dobitnika Nobelove nagrade i njegove stavove i ideje o dekriminalizaciji / legalizaciji droge. Njegovo zalaganje za legalizaciju droge, datira još od 1972. kada je u „Newsweek-u“ on objavio svoj prvi članak na tu temu,¹³ u kojem je rekao, između ostalog i sledeće: „Nije sporno da je droga zlo i da drogu treba zabraniti kada je reč o maloletnicima, ali, za odrasle, stvar se već može i mora razmatrati na jedan drugačiji način.

Kao argumenti u prilog tom drugačijem gledanju na probleme (de)kriminalizacije droge, često se ističe i sledeće: droga nije ništa opasnija od alkohola ili duvana; ograničavajući upotrebu droge, mi zalazimo u domen ličnih sloboda i prava; legalizacija bi značila niže cene, što bi smanjilo zainteresovanost organizovanog kriminala za narko-biznis; smanjio bi se ulični kriminal u vezi sa dilovanjem droge; legalizacija bi mogla značiti da bi država mogla da dođe do novih poreskih izvora, kao što je to slučaj i sa alkoholom i duvanom; policija i sudovi bi bili oslobođeni i u mogućnosti da se bave drugim vrstama kriminala; dileri droge, teroristi izgubili bi najveći deo svog biznisa i prihoda; bolje bi se mogla kontrolisati zdravstvena ispravnost droge, jer danas, ilegalni dileri je mešaju sa mnogim štetnim sastojcima. Prodavci droge, često uvlače mlade konzumente u začarani krug nasilja i kriminala, koji ovi preduzimaju da bi došli do droge. Da bi im dali drogu, dileri od korisnika često zahtevaju i očekuju da ovi učine neko krivično delo. U svim tim razmatranjima o eventualnoj, mogućoj legalizaciji droge, uvek se ističu i poražavajući rezultati koje je prohibicija alkohola imala u SAD dvadesetih godina, kada se broj konzumenata alkohola nije

¹¹ Jovan Ćirić; - Legalizacija droge kao vid prevencije kriminaliteta; u zborniku radova „Prevencija kriminaliteta“, izdanje Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja i Defektološkog fakulteta, Beograd, 1998, str. 275-287

¹² Naum Šurbanovski; - Anti-prohibicijom droga protiv narko-kartela; - „Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo“ br. 1/1998. str. 84

¹³ Milton Friedman; - Prohibition and Drugs; - „Newsweek“ 01.May 1972. dostupno na internet adresi: "http://www.druglibrary.org/special/friedman/prohibition_anddrugs.htm"

smanjio, ali je to vrlo podsticajno delovalo na uspešno etabliranje prvih formi onoga što danas nazivamo „organizovani kriminalitet“.¹⁴

Postoje naravno i neki drugi argumenti koji bi se mogli upotrebiti za legalizaciju droga. Može se govoriti o faktoru „zabranjenog voća“. Naime, sve dok je zabranjena i sve dok se kažnjava za samo posedovanje i konzumiranje, to na neki način provocira mlade ljude i njihovu većitu potrebu za buntom. Kada bi se i u pravnom i u svakom drugom smislu droga tretirala kao bolest, bolest kojoj je potreban pre svega medicinski tretman, stvar bi možda bila na drugačiji način sagledavana od strane mladih ljudi, potencijalnih konzumenata. Više ne bi bilo „in“ biti korisnik, biti zavisnik od droge, a već sama ta činjenica imala bi svoj odgovarajući kriminalno-preventivni značaj.¹⁵

U svakom slučaju, jedno je jasno: problemi droge i zloupotreba droga danas su veoma izraženi u čitavom svetu, te postoje različita razmišljanja stručnjaka iz oblasti prava, medicine, ekonomije, filozofije, politologije, itd, koji pokušavaju da pronađu neki odgovarajući recept, odgovarajuću strategiju za smanjenje narkomanije i svih njenih negativnih posledica.

U priči o portugalskom uspehu u borbi protiv droge i narkomanije, svakako je dobro imati u vidu i ono što je u svoje vreme izjavio Nuno Capaz portugalski sociolog iz Instituta za drogu i bolesti zavisnosti, inače jedan od kreatora specifične portugalske strategije u borbi protiv droge: On je izjavio sledeće: „Pokušaj da se napravi društvo koje će biti potpuno 'oslobođeno' droge i narkomanije je iluzija, isto kao što je iluzija i izgraditi društvo u kojem nijedan vozač nikada neće kršiti saobraćajne propisi i prekoračivati dozvoljenu brzinu.“¹⁶

U svakom slučaju portugalske vlasti su započele sa analizom postojećeg stanja 1998. godine i sve je na kraju rezultiralo novim zakonskim rešenjima, koja su u Portugaliji stupila na snagu 2001. godine. Suština nije bila u stvarnoj i potpunoj legalizaciji, već u tome da oni građani kod kojih se pronađe do 10 dnevnih doza više ne bi bili izvođeni pred klasičan sud i tamo krivično osuđivani. Portugalski zakonodavac je smatrao da je količina do 10 dnevnih doza, količina za ličnu upotrebu i da za to ne treba primenjivati klasične krivičnopravne mere, jer se ne radi o kriminalcima, već se radi o

¹⁴ O argumentima za i protiv legalizacije u članku Joe Messerli-ja, - „Should Marijuana be Legalized under any Circumstances?“, objavljenom na internet adresi: "http://www.balancedpolitics.org/marijuana_legalization.htm" - a

¹⁵ Jovan Ćirić; - Legalizacija droge kao vid prevencije kriminaliteta; u zborniku radova „Prevencija kriminaliteta“, izdanje Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja i Defektološkog fakulteta, Beograd, 1998, str. 275-287

¹⁶ "<http://www.justicepolicy.org/news/2177>"

bolesnim osobama koje zaslužuju medicinski, a ne krivičnopravni tretman. Smatra se naime da se relativni neuspeh u borbi protiv droge, nalazi i u tome što krajnji korisnici, kupci, zavisnici nisu spremni da sarađuju sa policijom iz straha da će i oni sami biti izvedeni pred klasični krivični sud. Zbog toga je koncepcija portugalskog zakona iz 2001. godina, krenula u tom pravcu da oni kod kojih se pronađe do 10 dnevnih doza, ne bivaju krivično suđeni, već bivaju izvedeni pred posebni administrativni tribunal (neku vrstu suda za prekršaje) gde im biva izrečena posebna nekrivična mera. Taj sud - tribunal je sastavljen od tri osobe – jednog pravnika, jednog socijalnog radnika i jednog medicinara (najčešće neuro-psihijatra). Razmatrajući jedan konkretan slučaj u svojoj celosti, taj tribunal, ili kako se još naziva „panel“ donosi odgovarajuću odluku, koja se najčešće sastoji u upućivanju u ustanovu za lečenje zavisnosti, uz propisivanje mera dobrovoljnog rada u javnom interesu. U kombinaciji te dve mere, uz eventualan dodatak administrativnih novčanih kazni, dotični (administrativni) tribunal pronalazi najefikasnija moguća rešenja koja se prvenstveno nalaze na tragu lečenja, a ne kažnjavanja.¹⁷

Postoji izvestan nesporazum u razumavanju portugalske koncepcije, objašnjava Brendan Hughes iz već pominjane organizacije EMCDDA. Svako kome bude pronađena droga, biće zaustavljen od strane policije i droga će mu biti konfiskovana, jedino što on lično, ukoliko se radi o količini do 10 dnevnih doza neće biti izveden pred redovni krivični sud, već pred ovaj pominjani tribunal – tročlanu komisiju.¹⁸

Tako je Portugalija započela sa suštinski novim, drugačijim tretmanom problema narkomanije i zloupotrebe droga. Potez portugalskih vlasti, mogao se okarakterisati kao vrlo hrabar, jer su se, između ostalog, mnogi zabrinuli da će doći do bujanja narkomanije, odnosno do seobe narkomana iz ostalih susednih zemalja u Portugaliju. To se međutim nije dogodilo, već se, generalno uzev desilo sve sasvim suprotno, te se na desetogodišnjicu tog portugalskog zakona, počelo govoriti o izuzetno pozitivnim rezultatima i efektima u borbi protiv droge u Portugaliji.

Ovo nova portugalska politika ohrabrila je zavisnike da se sami prijave, jer je nesatalo straha od policije, hapšenja, klasičnog suđenja, upućivanja u zatvor i stigmatizacije s tim u vezi. Podaci u tom smislu govore da je 1999. godine 6.000 osoba u Portugaliji prolazilo kroz tretmane lečenja

¹⁷ O svemu tome u publikaciji Artura Domoslowskog; - Drug Policy in Portugal – The Benefits of Decriminalizing Drug Use; - Open Society Foundation; - dostupno na internet adresi "http://www.soros.org/initiatives/drugpolicy/articles_publications/publications/drug-policy-in-portugal-20110829/drug-policy-in-portugal-20110829.pdf"

¹⁸ Portugal's drug policy - Treating, not punishing, dostupno na "<http://www.economist.com/node/14309861>"

od droge, a da je taj broj u 2008. narasao na 24.000, što se smatra uspehom čitave nove portugalske strategije u borbi protiv droge, jer se znatno veći broj ljudi ohrabrio da zatraži medicinsku pomoć, a ne da se skriva od organa gonjenja.¹⁹

Predsednik Instituta za drogu i zavisnike od droge, Žoao Goulao, smatra da su novi zakon i strategija u Portugaliji pokazali rezultate, te da je u odnosu na rane devedesete, broj zavisnika u 2009. prepolovljen, a da su i sve druge statistike u vezi sa zloupotrebama droge u odnosu na prvog suseda Španiju, znatno niže.²⁰

Kada je počela primena novog zakona, Portugalija je 2001. godine imala najveću stopu zaraženih od HIV-a među konzumentima droge koji se koriste iglom - neverovatnih 2000 novih slučajeva godišnje u zemlji s tek deset miliona stanovnika. Nakon dekriminalizacije Portugalija ima najmanju stopu korisnika marihuane starijih od 15 godina u EU - oko 10%. Poređenja radi, 40% Amerikanaca starijih od 12 godina redovno puši marihuanu. Korišćenje svih vrsta droga je opalo, a broj zaraženih od HIV-a među narkomanima je pao za čak 17%. Broj smrtnih slučajeva uzrokovanih drogom se prepolovio.²¹

Priča o Portugaliji i njenom uspehu u borbi protiv droge, nije međutim nešto o čemu pričaju (samo) senzacionalistički tabloidi, u pitanju su i ozbiljne naučne studije, kakva je jedna urađena i za potrebe CATO instituta iz Vašingtona, koji se bavi ozbiljnim proučavanjima iz različitih oblasti ekonomske, socijalne i svake druge vrste politike. U jednoj od takvih studija, govori se o drastičnom padu broja zavisnika, o padu broja zaraženih HIV-om, o smanjenju stope kriminaliteta izvršenog zbog droge, kao i o znatno manjem broju osoba koje su umrle zbog prekomerne upotrebe droge, odnosno upotrebe nekvalitetne droge.²²

Pitanje za ili protiv dekriminalizacije droge, u Portugaliji je, kao i u svim drugim zemljama, dovelo je do podele na liberalne i konzervativne političare, koji su po ovom pitanju bili značajno podeljeni i suprotstavljeni. Tako je Paulo Portas, lider Narodne Partije u Portugaliji, kada je eksperiment

¹⁹ ibidem

²⁰ U tekstu pod naslovom „Portugal drug law shows results ten years on, experts say- AFP – 01. July 2011, dostupno na internet adresi http://www.google.com/hostednews/afp/article/aleqm5g96cx99EnFUdFuXw_b8puDRzlqcA

²¹ "http://www.clanak.index.hr/vijesti/clanak/dekriminalizacija-svih-droga-u-portugal-u-pokazala-fantastichne-rezultate/561420.aspx"

²² U pitanju je publikacija, analiza izvesnog Glenn-a Greenwald-a za potrebe CATO instituta; - Drug Decriminalization in Portugal – Lessons for Creating Fair and Successfull Drug Policies; - dostupno na internet adresi "http://www.cato.org/pubs/wtpaper/greenwald_whitepapers.pdf".

započinjao, govorio kako će Algarve i druge turističke destinacije u Portugaliji, biti preplavljene studentima željnih da dođu do marihuane. To se međutim nije dogodilo.²³ Ali, ostala je podela na liberale koji zagovaraju drugačiji, liberalniji pristup naročito problemu posedovanja droge za sopstvene potrebe i konzervativaca, koji smatraju da se i ovo, kao i mnoga druga slična pitanja mogu i moraju rešavati samo krivičnim sankcijama.

Različito se svemu ovome pristupa u različitim zemljama sveta, pa tako na primer, u Australiji se smatra da posedovanje do 25 grama marihuane nije krivično delo, ali se tretira kao prekršaj za koji se može izreći novčana kazna do 100 australijskih dolara. U Belgiji posedovanje do 3 grama nije kažnjivo, ali je zato krivičnim inkriminacijama zabranjena upotreba droge u prisustvu maloletnika. Za Meksiko je karakteristično to da je u aprilu 2006. godine, Parlament bio doneo zakon o dekriminalizaciji posedovanja marihuane za ličnu upotrebu, ali je nekoliko meseci kasnije, meksički Predsednik Fox, svojim suspenzivnim vetom poništio ovu odluku Parlamenta, a pre svega pod uticajem zahteva iz SAD. U Irskoj je posedovanje marihuane zabranjeno, osim, ukoliko se ne radi o specijalnom lekarskom odobrenju. Španija je karakteristična po tome što je lična upotreba (posedovanje) ali i kućno uzgajanje marihuane dekriminalizovano, ali ne ni prodaja, ni kupovina marihuane. U Rusiji je rešenje takvo da se može govoriti o nečemu što bismo mogli nazvati „delimična dekriminalizacija“. Naime, tamo je posedovanje do 6 grama marihuane, kažnjivo ili novčanom kaznom, ili zatvorom do 15 dana, dok u slučajevima kada količina droge (marihuane) prelazi tih 6 grama, onda se primenjuju norme krivičnog prava. Interesantno je da je Švedska, za koju bismo obično mogli pomisliti da je i po ovim pitanjima vrlo liberalna, po pitanju posedovanja droge i konzumiranja marihuane, uopšte nije tako liberalna. Kao prvo, tamo se marihuana ne smatra „lakom drogom“, a kao drugo, policija ima ovlašćenja da sprovodi testove na upotrebu droge, ne samo kada je reč o saobraćaju.²⁴ Za posedovanje marihuane se kažnjava novčanom kaznom, ali u nekim izuzetnim slučajevima, policija ima ovlašćenja da onoga kod kojeg pronađe marihuanu uputi na obavezan medicinski tretman. Sama prodaja droge, kažnjiva je zatvorom od 6 meseci do 10 godina, a u izuzetnim slučajevima, čak i do 18 godina zatvora. Ono što je takođe zanimljivo jeste i to da u Švedskoj na svakih 1.400 zatvorenika, koji su osuđeni za sva krivična dela, dolazi samo jedan koji je osuđen za prodaju droge, dok je u SAD taj odnos 1:100.²⁵

²³ Portugal's drug policy - Treating, not punishing, dostupno na "<http://www.economist.com/node/14309861>"

²⁴ O svemu ovome, Jovan Ćirić; - Droga i pravo na život; - „Pravni život“ br.9/2008

²⁵ Svi ovi podaci, mogu se pronaći na internet adresi "http://en.wikipedia.org/wiki/Legality_of_cannabis"

Pažnju svakako zaslužuje i jedno rešenje iz Krivičnog zakonika Italije. Tamo naime u članu 729 stoji da lice koje na javnom mestu ili prostoru koji je izložen javnosti, bude uhvaćeno u ozbiljno promenjenom psihičkom stanju usled upotrebe opojnih sredstava, može biti kažnjeno zatvorom do 3 godine i novčanom kaznom.²⁶

U svakom slučaju liberali su izgčeda, kada je reč o Portugaliji, dobili potvrdu svojih zalaganja i svojih ideja da dekriminalizacija, ili neki vid liberalizacije droga ne dovodi nužno do porasta narkomanije, kriminala i svih drugih problema u vezi sa tim. Konzervativci im nisu ostali dužni, te u tom smislu treba ipak reći da ima i drugačijih mišljenja i drugačijih nalaza, koji upravo tvrde da statistika kaže drugačije, te da je u Portugaliji došlo do eskalacije različitih problema vezanih za narkomaniju, od kada je uvedena nova strategija, novi zakon iz 2001. godine.

U tom smislu ima onih koji na primer kažu da u 2006. broj smrtnih slučajeva zbog tzv. „overdose-a“ nije značajno smanjen u odnosu na 2000. godinu, dok je broj zavisnika koji su zaraženi AIDS-om zaista smanjen, ali ne značajno sa 53 na 47%.²⁷ No, pitanje je koje mi tim povodom možemo postaviti kao kontra-argument: „a da li je uopšte i moglo više od toga?“

Isti izvori navode i to da se u Portugaliji u stvari povećao procenat onih koji su probali drogu (eksperimentisali sa drogom). Prema tim podacima, taj procenat je porastao sa 4,2% na 7,8%,²⁸ a u tim izvorima se navodi i to da je Portugalija u stvari zabeležila dramatičan porast broja ubistava koja su u vezi sa drogom. Takvih ubistava je, kažu ti izvori, u Portugaliji čak 40%, što je znatno više nego bilo gde u Evropi.²⁹

Gotovo da bi se povodom svega mogla upotrebiti i neka od ciničnih, aforističnih primedaba o samoj statistici kao takvoj, tipa „statistika naša dika, što poželiš to naslika“. Jasno je takođe i to da Fond za otvoreno društvo, koji je, kao što smo videli publikovao izveštaje o stanju narkomanije u Portugaliji izveštaje u kojima se pozitivno govori o novoj politici i strategiji dekriminalizacije, mora stajati na drugačijim polazištima od jedne organizacije, kakva je organizacija WFAD, a radi se o organizaciji „World Federation Against Drugs“.³⁰ Teško se i može zamisliti da jedna takva organizacija može prihvatiti da o drogi razmišlja na jedan

²⁶ O tome videti na primer u članku Dragana Jovaševića; - „Krivična dela u vezi sa opojnim drogama u uporednom zakonodavstvu“; - „Strani pravni život“ 2-3/2004 str. 85-103

²⁷ "<http://www.wfad.se/latest-news/1-articles/123-decriminalization-of-drugs-in-portugal-the-real-facts>"

²⁸ ibidem

²⁹ ibidem

³⁰ "<http://www.wfad.se/>"

nešematizovani način, iako se, makar samo zdravorazumski, zaista može reći da nisu sasvim u krivu oni koji misle drugačije i koji polaze od toga da bi dekriminalizacija i liberalizacija droga u stvari bili snažan (tržišni) udarac onima koji trguju drogama. Tako na primer misli i izvesni Matijas Brekers u svojoj knjizi „Laži o drogama“, knjizi koju je prevela i objavila na srpskom „Laguna“. On kaže da je posao sa drogama postao privlačan upravo zato što je zabranjen, te tako nemačka vojska i NATO u Avganistanu danas nadziru i obezbeđuju najveću proizvodnju heroina svih vremena, a političari, mafija i lobisti tu zabranu koriste.³¹ Dve su stvari u svakom slučaju jasne: proizvodnja heroina u Avganistanu nije opala, uprkos prisustvu NATO snaga u dotičnoj zemlji, ili možda baš zahvaljujući njima. I drugo: iskustvo Portugalije u svakom slučaju je više nego zanimljivo i ono zavređuje punu pažnju i svetske, ali i naše javnosti, zavređuje da bude ovde, makar i sasvim šturo prezentovano, praćeno i analizirano sa više strana.

Bilo bi besmisleno da se mi ovde stavljamo na jednu od strana, bilo onu koja je za, bilo onu koja je protiv. Ovim člankom, mi smo u stvari želeli da ukažemo na slučaj Portugalije, slučaj koji ni u našoj, a izgleda ni u svetskoj javnosti nije dovoljno poznat i dovoljno svestrano i nepristrasno analiziran. To je uostalom i bio glavni cilj čitavog ovog teksta: poziv da se o jednoj tako delikatnoj i ozbiljnoj temi kao što je droga i borba protiv droge i narkomanije razgovara na jedan otvoren način i bez bilo kakvih ideoloških ostrašćenosti. Uostalom problem droge i narkomanije i u Srbiji je toliko veliki i toliko izražen, da zaslužuje ozbiljne rasprave i analize, analize i rasprave u kojima će i tuđa iskustva, pa i iskustvo kao što je ovo portugalsko, svakako biti uzeto u obzir. Oni koji se odmah „nakostreše“ kada se pomene dekriminalizacija i legalizacija droga, nisu ni trebali da čitaju ovaj članak, a ako su ga ipak pročitali, neka bar malo razmisle zbog čega ni nakon što su američke trupe ušle u Avganistan, problem droge nije čak ni smanjen, a kamoli rešen. Možda je i samo to za početak dovoljno, priča o Portugaliji je samo jedan dodatak na sve to.

³¹ U tekstu pod naslovom „Film sa lošim glumcima“, objavljeno u „Politici“ od 25.marta 2012. na strani 14

Jovan Ćirić; PhD,
Institute of Comparative Law,
Belgrade

FIGHT AGAINST DRUGS BY DECRIMINALIZATION – THE CASE OF PORTUGAL

Portugal in the nineties had big problems with drugs. The number of those who were addicted was very high, also, like the number of deaths by the reason of overdose, or the number of those infected by HIV. Having in mind all of that, the government of Portugal built a new strategy for the fight against drugs. The law on drugs was adopted in 2001. That new law is based on some kind of decriminalization / depenalization. The main innovation was that the person who was found in the possession of 10 daily doses of drugs (never mind of what drugs) for his/her personal use was not prosecuted before classical court and was not put in jail, but he/she was treated by one special pannel (tribunal) composed of three persons: one social worker, one lawyer and one physician (usually psychiatrist). That pannel has the right to decide what to do with a person who was found in the possession of drugs, but usually that person was sent to some medical institution to be medically treated. So, people were not afraid that they would be sent to the jail and that they would be stigmatised as criminals. One of the main idea was to encourage addicted people to go to hospitals to be medically treated. Many data that was recently collected say that all numbers when the word is about drugs decreased significantly. The word is about the number of those who tried drugs, also like the number of deaths caused by drugs. Nowadays, those numbers are not so high in Portugal like it was before. The situation is similar also when the word is about the number of those with the problem of HIV / AIDS and also when the word is about general statistics of crime committed in the relation with drugs. So, generally, it could be said that new law and strategy in Portugal gave good results in the fight against drugs, even though there are some institutions and organizations, like WFAD (World Federation Against Drugs) that say that the situation is not so good. But some other institutions, like Open Society Fund, CATO Institute, some scientific articles in journals of criminology, present diferent statistical results. The question of fight against drugs, depends very much on the ideology. Liberals usually say one thing, but conservatives say something completelly different. Anyway, it is very important to have in mind Portugal and the situation in Portugal, because from there, we could conclude many things that are important in the fight against drugs.

Key words: *drugs; Portugal; medical treatment; decriminalization; personal use; statistical data*